

GARĪGUMS AUGSTĀKAJĀ IZGLĪTĪBĀ: MĀCĪBSPĒKU UZSKATI

Spirituality in Higher Education: Views of the Teaching Staff

Gunita Tālberga

Andra Fernāte

Latvijas Sporta pedagogijas akadēmija

Abstract. *Spirituality is an integral part of a holistic education (Miller, 2005) and a holistic development of personality (Chandler et al., 1992; Myers et al., 2008). Although various definitions of spirituality are used, several authors recognize the importance of spirituality in higher education (Dillard, 2006; Love & Talbot, 1999; Tisdell, 2001). Christian values have shaped the identity of Latvia since ancient times but the atheistic history of Latvia during the Soviet occupation has affected people's thinking. Therefore, the aim of this research was to find answers to the following questions – how do the teaching staff of the Latvian Academy of Sport Education (LASE) understand spirituality? What are the teaching staff's views on the enhancement of students' spirituality during their study process? What is the teaching staff's attitude regarding Biblical spirituality? This paper is based on a qualitative study (voluntary semi-structured interviews and qualitative content analysis were used) that examined 14 LASE teaching staff (7 women and 7 men, 27-68 years old). Spirituality is perceived as the multifaceted inner life of a person which determines a person's understanding of the universe and connection to God and other people. The common human and family responsibility, leadership and teaching staff responsibility, an institutional environment, and God's work in the hearts of students were mentioned as primary to enhancing spirituality in students. We observed that according to the Biblical understanding of spirituality most of the teaching staff appear to be in a stage of pre-spirituality and not spirituality.*

Keywords: *Biblical spirituality, higher education, holistic education, spirituality, teaching staff.*

Ievads

Introduction

20. gs. beigās un 21. gs. sākumā psiholoģijā un izglītībā aizvien vairāk uzsver holistisku skatījumu uz cilvēka personības attīstību. Garīgums tiek atzīts kā viena no nozīmīgām personības dimensijām, turklāt, vairāki autori šo dimensiju novieto personības modeļa centrā (Chandler et al., 1992; Myers et al., 2008). Dž. Millers

(2005) norāda, ka tieši garīguma veicināšana ir viens no noteicošajiem faktoriem holistikajā izglītībā, kas atšķir to no citām izglītības paradigmām (2. lpp.). Lai arī izglītības speciālisti lieto dažādus garīguma skaidrojumus, tie atzīst, ka ir nepieciešams aktualizēt jautājumus par garīgumu augstākajā izglītībā, jo tas skar cilvēka personības attīstību (Dillard, 2006; Love & Talbot, 1999; Tisdell, 2001). Latviešu pētnieks Jānis Valbis 2005. gadā atzina, ka garīgums būs nozīmīga izglītības iezīme nākotnē, tajā skaitā augstākajā izglītībā, „taču daļa sabiedrības atrodas zināma psiholoģiskā diskomforta stāvoklī – ilgie komunistiskās indoktrinācijas gadi ar karojošā ateisma ideoloģiju ir lieguši cilvēkiem iespēju apgūt demokrātiskas sabiedrības vērtību sistēmu, daudzos ieaudzinājuši negatīvu attieksmi pret reliģiju un arī garīgumu” (108. lpp.). 2013. gadā Latvijas Universitātes teoloģijas fakultātes profesore Laima Geikina savā monogrāfijā rakstīja: „Ievērojama daļa Latvijas sabiedrības ir piedzīvojuši ateistisko izglītību un vēl aizvien apzināti vai neapzināti savā domāšana un attieksmē pret reliģiju balstās ateistiskās izglītības atziņās” (123. lpp.). Ņemot vērā izglītības pētnieku atzinumus par nepieciešamību veicināt garīgumu augstākajā izglītībā, ateistiskās audzināšanas vēsturi Latvijā Padomju okupācijas gados un LR Satversmes preambulā rakstīto, ka kristīgās vērtības ir viens no aspektiem, kas veidojis Latvijas identitāti Eiropas kultūrtelpā jau kopš senlaikiem, tika veikts kvalitatīvs pētījums, lai noskaidrotu atbildes uz šādiem pētījuma jautājumiem: 1) kā Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmijas (LSPA) mācībspēki saprot garīgumu? 2) kādi ir mācībspēku uzskati par studentu garīguma veicināšanu studiju procesā? 3) kāda ir mācībspēku attieksme pret biblisko garīgumu?

Pētījuma metodes un izlases veidošana *Research Methods and Sampling*

Pētnieki, kuri lietojuši kvalitatīvās pētniecības metodes garīguma izpētē, iesaka veidot iespējami neviendabīgu pētījuma izlasi (Hamilton & Jackson, 1998), tādēļ pētījuma izlases veidošanā izvirzījām šādus kritērijus: izlasē jābūt gan teorētisko, gan praktisko studiju kursu pasniedzējiem, gan vīriešiem, gan sievietēm, nepieciešama gan vecumu, gan akadēmisko amatu dažādība. Vadoties pēc šiem kritērijiem, uzrunājām mācībspēkus, aicinājām piedalīties mūsu pētījumā, un kā noteicošo principu izlases veidošanā izvēlējāmies brīvprātības principu. Pētījumā iesaistījās 14 LSPA mācībspēki – profesori, docenti, lektori, asistenti – 7 vīrieši un 7 sievietes, vecumā no 27 līdz 68 gadiem. Visi pētījuma dalībnieki docē profesionālā bakalaura augstākās izglītības programmā „Sporta zinātne”. Puse no mācībspēkiem, kuri piedalījās pētījumā, vada teorētiskos studiju kursus un puse no pētījuma dalībniekiem vada praktiskos studiju kursus.

Kā datu vākšanas metode tika izmantota daļēji strukturēta intervija, lietojot pētījuma autoru iepriekš sagatavotus jautājumus sarunas rosināšanai. Apzinoties,

ka jautājumi par garīgumu un tēmas, kas saistītas ar personīgo ticību, cilvēkiem var būt sensitīvas, intervijas tika veiktas draudzīgas sarunas formā, lai veicinātu cilvēku uzticēšanos un atklātību (Nucho & Vidnere, 2003). Gatavojoties intervijai (un dažkārt domās arī intervijas laikā) intervētāja lietoja personīgās lūgšanas jeb sarunas ar Radītāju, paļaujoties uz Viņa vadību savstarpēji draudzīgas, godīgas, atklātas un cieņpilnas sarunas veidošanā. Intervijas tika veiktas promocijas darba „Garīguma veicināšana topošo sporta speciālistu studiju procesā” pētījuma ietvaros un šajā rakstā tiek prezentēta tikai daļa no interviju analīzē gūtajiem rezultātiem, tādēļ aprakstīsim tikai tos intervijās uzdotos jautājumus, kuri attiecas uz šī raksta pētījuma jautājumiem. Lai noskaidrotu LSPA mācībspēku izpratni par garīgumu, tika uzdoti šādi jautājumi – Kā Tu definētu, izskaidrotu, kas ir garīgums? Kā Tu izskaidrotu, ko nozīmē garīgs? Vai Tu sevi uzskati par garīgu cilvēku? Lai noskaidrotu mācībspēku uzskatus par garīguma veicināšanu, tika lietoti šādi jautājumi – Kā Tu kā pasniedzējs rūpējies par studentu garīgo izaugsmi studiju laikā? Kā šobrīd kopumā tiek veicināta studentu garīgā izaugsme LSPA? Kādas ir tavas domas, idejas, ko vēl varētu darīt, lai veicinātu studentu izaugsmi garīgajā jomā? Kādēļ nepieciešams veicināt studentu izaugsmi garīgajā jomā? Savukārt, lai izpētītu mācībspēku attieksmi pret biblisko garīgumu, analizējām viņu attieksmi pret Jēzu Kristu, uzdodot jautājumus – ko Tu zini par Jēzu Kristu? Vai Tu esi lasījis (-usi) Bībeli? Bibliskajā skatījumā zināšanām par Dievu ir vairāki līmeņi, kur visdziļākais no tiem ir personīga Dieva pazīšana (Ījaba 42: 1-6, Jāņa 17: 3), tādēļ dalīšanās zināšanās par Jēzu atklāj arī respondenta attieksmi pret Jēzu. Savukārt, Dieva Vārda lasīšana un uzņemšana sevī ir Dieva dots līdzeklis, lai iepazītu Jēzu (Jāņa 8: 31-32, 1. Pēt. 1: 23-25). Intervijas ar mācībspēkiem notika laika posmā no 2014. gada aprīļa līdz 2015. gada martam respondentu izvēlētā laikā un vietā. Sarunas tika ierakstītas audio formātā. Lai saglabātu pētījuma dalībnieku anonimitāti, katram pētījuma dalībniekam pirms intervijas tika piešķirts paša respondenta vai pētījuma autoru izvēlēts segvārds. Dati analizēti, izmantojot kvalitatīvo kontentanalīzi. Respondentu atbildes tika transkribētas. Pārrakstīšanas laikā no teksta tika izdalīts neatbilstošais materiāls (vilcināšanās vārdi, atkārtojumi). Lai samazinātu iespējas identificēt respondentu, dažos gadījumos teksts tika nedaudz modificēts, izņemot personvārdus vai studiju kursa nosaukumu. Pēc padziļinātas iepazīšanās ar tekstu tika veikta atvērtā un aksiālā kodēšana. No transkribētā teksta tika izdalīti būtiskākie apgalvojumi, identificējot kategorijas, kuras pēc tam tika sargrupētas, zīmējot prāta karti. Kategorijas tika apvienotas, veidojot izskaidrojošos jēdzienus.

Mācībspēku izpratne par garīgumu *Teaching Staff's Understanding of Spirituality*

Analizējot sniegtās atbildes, konstatējām, ka saskaņā ar aptaujāto LSPA mācībspēku uzskatiem garīgums ir katrā cilvēkā un tas ir komplekss konstrukts, kuru grūti izskaidrot. Vairāki respondenti intervijās norādīja uz diviem garīguma aspektiem – vienu, kas saistīts ar reliģiju vai kristīgo ticību un otru, kas saistīts ar prāta lēmumiem, ētiskām un estētiskām vērtībām, attieksmi pret sevi un citiem cilvēkiem. Daži šos aspektus nošķir pilnībā, savukārt daži redz kopsakarības. Piemēram, Niks vienu garīguma aspektu raksturo kā „šeit uz zemes” un otru kā „skatīšanos plašāk”, un redz garīdzniekus, baznīcu kā starpposmu starp abiem. Viņš sarunā atzīst, ka, lai gan baznīcā nesaskata neko sliktu, pats vairāk šī vārda jēgu cenšas meklēt „šeit un tuvumā nevis kaut kā plašāk un tālāk”. Cilvēka garīgums ietekmē to, kā tas skatās uz pasaulē notiekošo, kā tas attiecas pret sevi un citiem cilvēkiem. Garīgums tiek skaidrots kā cilvēka spēja, iekšējie procesi, vērtības, pasaules uzskats, Svētā Gara dāvanas cilvēkā (skat. 1. tab.).

1.tab. **Garīguma dimensijas un kritēriji, balstoties uz mācībspēku uzskatiem**
Table 1 Dimensions and Criteria of Spirituality Based on The Views of the Teaching Staff

Garīguma dimensijas	Garīguma kritēriji
Cilvēka spēja	<ul style="list-style-type: none"> - spēja redzēt Visuma kopsakarības - spēja izvērtēt objektīvi un taisnīgi
Cilvēka iekšējie procesi	<ul style="list-style-type: none"> - personības veidošanās - ticība - dzīve saskaņā ar vērtībām
Cilvēkam piemītošas īpašības	<ul style="list-style-type: none"> - bez grēka, sliktām īpašībām - labais un gaišais cilvēkā
Cilvēka vērtības	<ul style="list-style-type: none"> - ētiskās vērtības - estētiskās vērtības - nemateriālās vērtības - kristīgās vērtības
Cilvēka pasaules uzskats	<ul style="list-style-type: none"> - attieksme pret citiem cilvēkiem - attieksme pret Dievu
Svētā Gara dāvanas cilvēkā	<ul style="list-style-type: none"> - tas, ko mums dod Svētais Gars

Formulējot atbilžu spektru vienā teikumā, varētu teikt, ka LSPA mācībspēki garīgumu redz kā daudzšķautņainu personas iekšējo dzīvi, kas nosaka personas izpratni par Visumu un saikni ar Dievu un citiem cilvēkiem. Iekšējā dzīve apzīmē cilvēka būtību, eksistenci – tā ir dzīvība cilvēkā, kas attiecīgi ietver arī cilvēkam piemītošās spējas un īpašības, vērtības un attieksmi, un tas vienlaicīgi ir arī cilvēka personības veidošanās process, kas norisinās cilvēkā tādēļ, ka viņā ir

dzīvība. Šī personības veidošanās procesa laikā notiek izmaiņas cilvēka būtībā esošajās spējās un īpašībās, vērtībās un attieksmēs.

Garīguma veicināšana studiju procesā *Enhancement of Spirituality during the Study Process*

Mācībspēku uzskatus par garīguma veicināšanu analizējām no trīs skatu punktiem: a) garīguma aspekti, kurus vajadzētu veicināt augstskolas studiju procesā; b) garīguma veicināšanas iespējas augstskolā; c) šķēršļi garīguma veicināšanai augstskolā.

Dieva Vārds atklāj, ka Radītāja mērķis ir darīt cilvēku pēc Dieva tēla un Dieva līdzības (1. Mozus 1: 26). Raksta autores uzskata, ka Dieva tēls cilvēkā un Dieva dotā dzīvības dvaša jeb cilvēka gars (1. Mozus 2: 7, Ps. 146: 4) ir gan priekšnosacījums, gan potenciāls cilvēka garīgumam un nosauc to par pirmsgarīgumu. Savukārt garīgumu skaidro kā Dieva līdzības atjaunošanu cilvēkā, kas notiek uzticoties Jēzum Kristum un sekojot Viņam mīlestībā un Svētā Gara spēkā. Bibliskā skatījumā pirmsgarīgums ir katrā cilvēkā, savukārt garīgums tikai tajos, kuri uzticas Jēzum Kristum un seko Viņam mīlestībā un Svētā Gara spēkā (Tālberga & Fernāte, 2016). Bibliskajā skatījumā garīguma veicināšanā ir trīs pamataspekti: mācīšanās būt pašam jeb mīlēt sevi, mācīšanās mīlēt Dievu, savu Kungu, un mācīšanās mīlēt savu tuvāko (saskaņā ar Marka 12: 29-31 un Lūkas 10: 27-28). Līdums (2011), pētot K. Rānera uzskatus par Dieva tēlu cilvēkā, norāda, ka arī Rānera teoloģijā Dieva pieredze, „es” pieredze un mīlestība uz savu tuvāko ir vienas realitātes trīs savstarpēji noteicoši aspekti, jo „Dieva pieredze ir arī sava „es” pieredze un otrādi” (Kelley, 1992), viena nav iespējama bez otras. Mīlestība uz Dievu un mīlestība uz tuvāko ir vienotas, kā arī tuvākā pieredze un „es” pieredze ir vienotas (96. – 100. lpp.).

Visi aptaujātie mācībspēki ir pārliecināti par to, ka augstskolā ir jāveicina studentu personības veidošanās, akcentējot garīguma veicināšanas aspektus 'mācīšanās būt pašam jeb mīlēt sevi' un 'mīlēt savu tuvāko' (studentu izziņas procesa un radošuma veicināšana, vērtību uzsvēršana - labestīguma, godīguma, cieņas pret pasniedzējiem un studiju biedriem veicināšana, attieksmju un problēmrisināšanas prasmju veidošana), savukārt uzskatos par aspektu, kas ietver Dieva mīlestību, ir jaušama nedrošība, biklums un šaubas. Daži no mācībspēkiem, runājot par garīguma veicināšanu augstskolā, vispār nepiemin šo garīguma veicināšanas aspektu. Jaunāka gadagājuma docētāji, kuri piemin šo aspektu, atzīst, ka ir labi, ja augstskolā tiek sniegta šāda iespēja, norādot izvēles brīvības nepieciešamību. „Ir labi, ka ir informācija, ka vispār kaut kas tāds ir, ka ir tādas iespējas [...] bet man šķiet šajā aspektā svarīgi, ka tas ir neuzkrītoši. Man šķiet, ka tās ir tās lietas, ko nevajag laist TV reklāmā vai izziņot pa radio, nu tādā ziņā, ka tam nebūtu jābūt uzbāzīgi. Tas ir tā cilvēka izvēle un tādā veidā,” savu viedokli

pauž Centis. Francis saka: „*Es neuzskatu, ka tas ir baigi īpaši vajadzīgs. Jā, rekur šeit mēs sēžam ļoti mājīgā kapelā, studentiem ir iespēja pievērsties savai ticībai vai arī nu kad ir viss, kas saistīts ar to, un es neuzskatu, ka tas (garīguma veicināšana) ir atsevišķi nepieciešams veikt.*” Savukārt pētījumā intervēto vecāka gadagājuma mācībspēku uzskatos, pieminot šo garīguma veicināšanas aspektu, vairāk dominē viedoklis, ka „*relīģija ir katra privāta lieta.*” Piemēram, Maiga vairākkārt uzsver: „*Man šķiet, ka katram ir sava vieta, ka tās ir vērtības, kas ir jāattīsta ģimenē un pie kurām katrs nonāk mazāk vai vairāk pats, un tad viņš iet to savu ceļu. [..] Es uzskatu, ka tas būtu arī tā, ka tam sava vieta. Jo baznīca ir baznīca, darba vieta ir darba vieta. Studentiem mācīties - tā ir mācību iestāde. Man gribētos tā mazliet nošķirt.*” Viktorija domā, ka studentos nepieciešams veicināt arī šo garīguma aspektu, taču nav pārliecināta par iespēju darīt to augstskolā: „*Nu tas mans uzskats ir, ka tā garīgā izaugsme ir tāda diezgan individuāla un intīma lieta un man nāk šaubas vai tām masām var iedot garīgumu.*”

Analizējot mācībspēku atbildes par studentu garīguma veicināšanu, varējām izdalīt vairākas kategorijas attiecībā uz to, kuram būtu jāuzņemas atbildība un jāiesaistās studentu garīguma veicināšanā – Dievam, studentiem pašiem, studentu ģimenēm, augstskolas mācībspēkiem, augstskolas vadībai, reliģiskajām organizācijām, sabiedrībai kopumā. Daloties pārdomās par to, kā veicināt studentu garīgumu studiju laikā augstskolā, mācībspēki norādīja, ka nepieciešama studentu pašu ieinteresētība un uzsvēra atvērtas un labvēlīgas augstskolas vides nozīmi un katra pasniedzēja ieguldījumu garīguma veicināšanā. „*Ja mūsu docētāji ir kā Personības ar lielo burtu, tad arī viņi ir tie vislielākie garīguma sekmētāji, jo cilvēkmīlestība - noteikti ir jābūt tam paraugam, kā mīlēt tos cilvēkus, kā rūpēties par cilvēkiem, jo mums tā profesija ir nenodarīt pāri cilvēkam. [..] Ļaut katram attīstīties – tas arī ir ļoti liels izaicinājums, jo šeit ir tā pretruna, vai veidot to paaudzi nu var teikt pēc manas līdzības vai arī tai paaudzei ļaut attīstīties. Un protams arī nenoliegt šo garīgumu kā tādu. [..] Cik mums ir Bībeles tagad? Bibliotēkā un pieejamība. Nu būtībā aktualizēt šos jautājumus un atbalstīt studentus šajos garīgajos meklējumos,*” uzskata Laura. Atbilstoša docētāja un studenta komunikācija lekcijās un ārpus tām atklājas kā centrālais līdzeklis studentu garīguma veicināšanā – stāstīšana, paskaidrošana, sarunas, diskusijas, situāciju analīze, uzslava, iedrošinājums, aicinājums, aizrādījums, drosme paust savus uzskatus.

Gan teorētisko, gan praktisko studiju kursu docētāji garīguma veicināšanā uzsvēra savus centienus attīstīt studentu domāšanu un radošumu, studentu motivēšanu lasīt grāmatas, pašiem meklēt informāciju. Marts dalās garīguma veicināšanas pieredzē, mācot studentus vadīt sporta nodarbības: „*Tā tad es aizrādu vai teiksim laboju, ja kaut kas sāk dublēt vai kaut kas pārāk daudz sāk atkārtoties – mani vingrinājumi vai manas darbības – tā tad piespiežu tādā veidā*

viņiem meklēt ko jaunu. Saglabāju viņu vecos darbus, lai nebūtu tā, ka man kaut kas te sāk atkārtoties. Piespiežu viņiem arī domāt.” Augstskolas mācībspēki atzīst dažādu pasākumu nozīmi studentu garīguma veicināšanā. Jūlijas pārdomas: „Mums vispār vajadzētu vairāk padomāt par studentu saliedētību pēc būtības. [...] mums ir jāspēj kaut kā arī saliedēt man liekas, ka pasniedzējus ar studentiem, lai saprastu, ka tas ir viens vesels. Ja mēs paskatāmies uz to pašu pasākumu, kas mums ir olimpiskā diena septembrī, un cik studenti bija priecīgi, ka profesors viņiem palīdzēja virvi vilkt. Tas viņiem bija vesels pasākums, vesels notikums – nu ka profesors... Kaut kā veidojot to, attīstot komunikāciju savā starpā, ka tās nav divas dažādas pasaules, ka arī mēs esam cilvēki un ka viņi ir arī cilvēki.” Viena no garīguma veicināšanas metodēm augstskolā ir studentu grupu kuratori, kas bijuši agrāk. Mūsdienā valodā varētu teikt mentori. Emīlija stāsta: „Agrāk bija kuratori – grupu audzinātāji – no pasniedzējiem. Tad tiešām – tad studenti tiek audzināti, pamācīti, pavirzīti, pasaka viņiem priekšā. Tagad jau viņi nabadziņi viens otrs izkrīt tāpēc, ka viņš nesaprot īsti – atbrauc no laukiem, iekritis te pilsētā un nesaprot, kas notiek un kā jādzīvo un kā te jāmācās pēc tā, kad skolotāji staigājuši pakaļ. [...] pārrunāja, kādas ir problēmas – mācību, sadzīviskās, sporta varbūt, ar sesijām, ar ieskaitēm.” Emīlija domā, ka tagad ar studentu tikumisko audzināšanu nodarbojas komandu treneri, kuri ir vairāk saskarsmē ar studentu. Tabulā apkopoti LSPA mācībspēku uzskati par augstskolas vadības un mācībspēku ieguldījumu, veidojot garīgumu veicinošu vidi augstskolā.

2.tab. Augstskolas mācībspēku un vadības ieguldījums studentu garīguma veicināšanā studiju procesā augstskolā

Table 2 *Contribution of the Higher Education Institution's Teaching Staff and Leaders to Enhance Spirituality During the Study Process*

Mācībspēku ieguldījums	Augstskolas vadības ieguldījums
<p>Mācībspēkiem būt studentu paraugam</p> <ul style="list-style-type: none"> - attieksmē (pacietība, ieinteresētība darbā, cilvēkmīlestība) - vērtībās - komunikācijas prasmēs - harismā - radošumā - pedagoģiskās darbības stilā ar studentiem - mācību procesa organizācijā - drosmē dalīties savos uzskatos - rūpēs par personīgo izaugsmi garīgajā jomā 	<p>Studiju programmā iekļaut studiju kursus, kuru saturs veicina garīgumu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Filozofija - Ētika - Kultūras vēsture - Retorika - Pedagoģija - Psiholoģija - Harmoniska personības attīstība <p>Veicināt pasniedzēju garīgumu caur semināriem un iesaistīšanu augstskolu apmaiņas programmās Latvijā un ārzemēs. Atvērtība kapelas izveidei un kapelānu darbam augstskolā.</p>

Nodrošināt mentorus jeb kuratorus katrai studentu grupai audzināšanas darba veikšanai.
Rosināt un atbalstīt dažādu pasākumu iniciatīvas, piemēram, talka, valsts svētki, sporta laureāts, izlaidumi, sporta sacensības, reliģiskas ievirzes pasākumi, Ziemassvētku balle, Lieldienu svinēšana, filmu vakari, tikšanās ar māksliniekiem, nometnes, olimpiskā diena u.c.
Nodrošināt sakoptu augstskolas fizisko vidi.

Pēc interviju analīzes kā būtiskākos garīguma veicināšanas šķēršļus augstskolā varam nosaukt mācībspēku motivācijas un kompetences trūkumu. „Pedagogi ir vairāk tendēti, centrēti tikai uz savu tiešo priekšmetu mācīšanu, neintegrējot citas lietas, kas palīdzētu daudz interesantākus paralēli šos kursus padarīt. [...] 21. gs. mēs nevaram šauri nodalīt – tikai mācīt spēlēt hokeju vai slēpot. Mēs varam daudz ko integrēt iekšā, kaut vai runāt par garīgumu, par garīgo, mēs varam runāt par daudzām citām lietām,” saka Rihards. Motivāciju ietekmē tas, ka mērķis šķiet tāls un nerasniedzams „sajūta, ka tas tāds baigais lielais kalns, kurā uzkāpt grūti”, rezultātus nav iespējams izmērīt „garīgumu es uzskatu, ka nevar objektīvi novērtēt”, „lai cik es censtos būt baigais piemērs lielais viņiem, nu grūti to izvērtēt ir, lai zinātu, vai es esmu uz viņiem iedarbojies, vai viss akadēmijas kopums ir garīgi uz viņiem kaut kādu iespaidu atstājis” un rezultātus nav iespējams redzēt uzreiz „daži audzēkņi – mēs tiekamies pēc gadiem pieciem, septiņiem – saka: es nevarēju saprast, kāpēc mums vajadzēja runāt par to, un pēc septiņiem gadiem es sapratu”. Viens no šķēršļiem garīguma veicināšanā ir mācībspēku attieksme, kas var izpausties kā mācībspēku personiskā neieinteresētība „ne visi, bet cilvēki ir palikuši tādi, man par to nemaksā un man tas nav jādara” vai vienaldzība, kas radusies frustrācijas rezultātā „diezgan skeptiski īstenībā uz to skatos, uz to izmainīšanu un ka es varētu kaut ko mainīt tajā visā. [...] nu ar aizrādīšanu – neatceros, ka kādreiz būtu kādam aizrādījis. Īstenībā tas ir mainījies – pirms desmit gadiem, kad sāku strādāt, vienpadsmit kaut kur, tad es mācījos no kolēģiem, kā viņi darīja, tā es arī mācījos, arī darīju. Viņi tajā laikā diezgan daudz aizrādīja, dzina ārā studentus, vēl kaut ko... [...] nu droši vien tas arī nestrādāja kā jebkura, bet censties... Protams ka – bet kā es varu teikt, ka cenšos, bet es nevaru nosaukt, kādā veidā es to daru? Nu ja – piemērs personīgs un kaut kāda tur tā ... švaki... nu ir tā, jo manī pašā droši vien nav tāds pārnesamais garīgums ar ko es varētu dalīties kaut kādā veidā.” Kompetences trūkums audzināšanas metožu un līdzekļu izvēlē, pielietošanā, frustrācija noved pie atbildības neuzņemšanās „tas ir vienkārši... Tas nāk no citurienes. Tam nav jānāk no pasniedzējiem droši vien. Tā varētu to visu tulkot ilgāk padomājot. „ Mūsdienu straujais dzīves ritms tiek minēts kā problēma garīguma veicināšanā augstskolā „viss mācību process ir virzīts uz ātrumu un uz apgūšanu un izskriešanu, caurskriešanu. Agrāk bija kaut kā lēnāk, mūsu ritms bija tāds stabilāks, lēnāks, mierīgāks”. Mācībspēkiem ir jāattīsta drosme būt

pašiem un dalīties savos uzskatos cieņā un mīlestībā uz tuvāko, jo drosmes trūkums var būt kā šķērslis garīguma veicināšanā augstskolā. Viktorija saka: „*Es zinu, ka man pilnīgi citādas sarunas veidojas, kad es runāju ar jauniešiem savā draudzē un pilnīgi citādas sarunas man veidojas šeit ar studentiem. Bet īstenībā viņi jau nav atšķirīgi. Kāpēc es runāju savādāk ar studentiem šeit jau tā kā a priori pieņemot, ka viņi nesapratīs mani vai varbūt pārpratīs mani? Nu iespējams, ka vajag vairāk arī uzdrošināšanos.*” Savukārt Gundars atzīst: „*Es nekad neesmu kautrējies paust savus uzskatus, ja ir arī kāds labs skolēns vai students, vai arī kāds dara kaut ko tādu ko es uzskatu, ka nav labi, es to arī pasaku*”. Augstskolas lielums intervijās atklājas gan kā šķērslis, gan kā iespēja garīguma veicināšanā. No tā varam secināt, ka būtiska ir garīguma veicināšanas formu izvēle atbilstoši augstskolas lielumam.

Mācībspēku attieksme pret biblisko garīgumu ***Teaching Staffs' Attitude Regarding Biblical Spirituality***

Bibliskais garīgums jeb Svētā Gara piepildīta dzīve ir vārda garīgums sākotnējā oriģinālā izpratnē. Šobrīd senākais latīņu vārda *spiritualite* lietojums rakstītā tekstā datēts mūsu ēras 410. gadā, kur anonīms autors aicina savus lasītājus dzīvot lielākā padevībā Svētajam Garam (McClendon, 2012). Biblisko garīgumu raksturo kristietības augstāko vērtību – mīlestības uz Dievu, savu Kungu, un mīlestības uz savu tuvāko kā sevi pašu – realizācija ikdienas dzīvē, uzticoties Jēzum un sekojot Viņam mīlestībā un Svētā Gara spēkā (Tālberga & Fernāte, 2016). Lai analizētu mācībspēku attieksmi (nostāju) pret biblisko garīgumu, analizējām viņu attieksmi (izturēšanās veidu) pret Jēzu Kristu. Šajā gadījumā kā būtiskākais attieksmi raksturojošais aspekts ir uzticēšanās vai neuzticēšanās Jēzum Kristum kā reālai vēsturiskai personai un Viņa teiktajiem vārdiem, kas aprakstīti evaņģēlijos. Analizējot mācībspēku atbildes, izdalījām trīs attieksmju veidus attiecībā uz to, kas evaņģēlijos rakstīts par Jēzu – uzticēšanās, šaubas, neuzticēšanās. Šīs attieksmes izskan gan respondentu atbildes struktūrā, gan balss intonācijā. Mācībspēki, kuri ir pārliecināti par savu uzskatu (un starp tiem ir gan tie, kuri uzticas, gan tie, kuri neuzticas Jēzus teiktajam par sevi), savu atbildi visbiežāk sniedz uzreiz bez ilgas apdomāšanās. Mācībspēki, kuri šaubās un nav vēl izveidojuši savu personīgo pārliecību, savu atbildi uz jautājumu bieži iesāka ar nopūtu vai kādu vispārīgu frāzi „*nu tas ir pagrūtāk jau*” vai „*tā, jāatceras, kas bija rakstīts*”. Šaubas raksturo jautājumi, kas, sniedzot atbildi, tiek uzdoti sev vai intervētājam. Lauras atbildē: „*Jēzus ir Dieva dēls. Nu būtībā, ja tā skatās, tas ir vidutājs starp Dievu un cilvēku. Tātad tas ir ceļš pie Dieva. Tā mēs varam teikt? Varam!*” un Centa atbildē: „*Saprotu, ka tas ir Dieva Dēls. Vai ne? Apstiprini, ja es saku pareizi. Baidos kļūdīties. Kurš... viss, kas saistās... ka Viņš piedzima Ziemassvētkos, vai ne? Bija tā vai nebija tā?*”. Dažkārt sākotnējā atbilde

izklausās kā pilnīga pārlicība par savu viedokli, bet atbildes turpinājumu raksturo šaubas. Piemēram, Emīlija atbildēja: „*Es domāju, ka tas ir mīts, ja godīgi. Kā var tur kaut, krustā piekalt, dzīvot, mirt celties. Neticu tam. Nu vot es nezinu.*” Un lai arī šķiet, ka Emīlija tikko skaidri paudusi savu pārlicību, ka Jēzus persona ir mīts, viņas atbildes turpinājums skan šādi, „*Es nezinu, es neesmu arī lasījusi par to, man nav laika arī bijis lasīt un man nav viedokļa par šo. Jo šīs lietas – es tiešām, es neesmu stipra šajās lietās.*” Tādā veidā redzams, ka Emīlijai joprojām ir šaubas par evaņģēlijos atklāto Jēzu, un nav pilnībā izveidojusies pārlicība par to, ka Jēzus ir mīts. Tikai viens no mācībspēkiem, kurš brīvi dalījās savā viedoklī par citiem jautājumiem, nebija īpaši atvērts un gatavs runāt par jautājumiem, kas saistīti ar kristietību. Uz jautājumu par Jēzu viņš vispār nevēlējās atbildēt un dalīties savās domās, lūdzot pāriet uz nākamo jautājumu. Iespējams, ka tas saistīts ar Padomju laikos ieaudzināto uzskatu, ka par ticības lietām vai reliģisko pārlicību labāk atklāti nerunāt, vai arī ar bailēm parādīt nezināšanu, kļūdīties savā atbildē. Ir mācībspēki, kas izveidojuši savu priekšstatu par Jēzu, kas nesaskan ar evaņģēlijos atspoguļoto Jēzus personu, piemēram, „*Jēzus bija viens no šiem, nu varētu pat droši vien nosaukt kā zemākas pakāpes dievība. Dieva Dēls. Nu ja Dievs Tēvs pats augstākais, tad Jēzus ir atkal viens no zemākas pakāpes Dieviem*”. Ir sastopams priekšstats par Jēzu kā pasaku tēlu, kurš „*nesis upuri cilvēku labā, ļāvis sist sevi krustā*”, un priekšstats par Jēzu kā ļoti veiksmīgu cilvēku, kurš „*ar ļoti lieliem panākumiem sludināja kristīgo ticību*”. Arī tie mācībspēki, kuri nav izveidojuši personīgo pārlicību par to, kas ir Jēzus vai kuru pārlicība par Jēzu nesaskan ar evaņģēlijos atspoguļoto Jēzus personu, zināja nosaukt kādus no evaņģēlijos aprakstītajiem faktiem par Jēzu, piemēram, Dieva Dēls, krustā sišana, augšāmcelsšanās, aklā dziedināšana, ļaužu pabarošana. Lielākā daļa aptaujāto mācībspēku atzīst, ka savas zināšanas par Jēzu ir balstījuši uz faktiem, kas gūti televīzijā, filmās, no dziesmām un citām tradīcijām, kas saistītas ar Ziemassvētku un Lieldienu svinēšanu, no citiem cilvēkiem (skolā, svētdienas skolā, iesvētes mācībās u.c.) un no bērnu Bībeles. Lielākā daļa ir pašķirstījuši Bībeli vai lasījuši kādus tās fragmentus un tikai daži no aptaujātajiem mācībspēkiem paši izlasījuši Bībeli vai lasa to regulāri. Aptaujāto pasniedzēju vidū ir tikai daži, kuri savās atbildēs pauž arī personīgu uzticēšanos Jēzum Kristus, piemēram, „*tas ir tas Jēzus Kristus ar ko mēs rēķināmies, ar ko mēs varam aprunāties, kas mūs aizstāv, kas mūs uzklausā un tā tālāk*” un „*Jēzus ir paņēmis mūsu grēkus, manus grēkus un tāpēc es esmu pestīta*”.

Secinājumi **Conclusions**

LSPA mācībspēku garīguma skaidrojumā atspoguļojas gan garīguma aspekti, kas izriet no Dieva tēla un līdzības cilvēkā jeb cilvēcīguma, gan tie

garīguma aspekti, kas ietver attiecības ar Dievu caur ticību Kristum un veidošanos Kristus līdzībā jeb svētumu. Lai arī mācībspēki vairāk uzsver nepieciešamību augstskolas studiju procesā veicināt cilvēcīgumu, tie atzīst arī nepieciešamību dot iespēju studentiem augstskolā veicināt izaugsmi attiecībās ar Dievu un arī šajā aspektā atbalstīt studentu garīgos meklējumus.

LSPA mācībspēki uzskata, ka studiju procesā ir iespējams veicināt garīgumu un to ir nepieciešams darīt, taču redzams, ka mācībspēkiem ir mulsums par dažādajiem garīguma aspektiem un tie atzīst kompetences trūkumu garīguma veicināšanā.

Ateistiskās audzināšanas vēsture Latvijā cilvēkos atstājusi savus nospiedumus tādā ziņā, ka sarunās ar mācībspēkiem par garīgumu un kristietības tēmām brīžiem bija jūtama piesardzība un bīklums. Saskaņā ar biblisko izpratni par garīgumu lielākā daļa aptaujāto mācībspēku savas personības attīstībā atrodas nevis garīguma stāvoklī, bet gan pirmsgarīgumā. Lielai daļai aptaujāto mācībspēku ir virspusējas zināšanas par Jēzu Kristu, kas ne tikai kavē to, ka mācībspēki, kuri uzskata sevi par kristiešiem, varētu iepazīt Jēzu Kristu personīgi, bet tas var arī traucēt bibliskā garīguma veicināšanu kristīgajos augstskolas studentos, lai palīdzētu tiem holistiski attīstīties kā personībām.

Summary

Personal development and holistic education is topical in the 21st century in all stages of education and spirituality is an integral part of holistic education, although a very complex construct to explain and develop during the process of education. In this research we have explored the views of the teaching staff of the Latvian Academy of Sport Education (LASE) regarding their understanding of spirituality, possibilities to enhance spirituality of students during their study process and teaching staff's attitude toward Biblical spirituality.

The teaching staff's explanations of spirituality reflect both; the dimension of spirituality that is God's image in humans (humanity) and the dimension of spirituality that is relationship with God through faith in Christ (holiness). Although the teaching staff emphasize the necessity to enhance humanity, during the study process in higher education, they acknowledge the necessity to give students the opportunity to enhance their growth in relationship with God as well.

LASE teaching staff think that it is possible to develop spirituality in higher education and it should be a requisite. However, we observed that teaching staff become confused due to the various dimensions of spirituality and they acknowledge the lack of competence in spiritual fostering.

Atheistic education in Latvia during the Soviet occupation has affected people in the sense that conversations about spirituality and Christianity are perceived timidly and with caution at times. According to the Biblical understanding of spirituality, most of the interviewed teaching staff in their personal development have not moved to the stage

of spirituality, but live in pre-spirituality. Most of the interviewed teaching staff have superficial knowledge about Jesus Christ. Lack of knowledge is a hindrance to having personal knowledge of Jesus Christ (for those who consider themselves Christians) and it may interfere in fostering of Biblical spirituality in Christian students to help them develop their personality in a holistic manner.

Literatūra References

- Chandler, C. K., Holden, J. M., & Kolander, C. A. (1992). Counseling for Spiritual Wellness: Theory and Practice. *Journal of Counseling & Development*, 71, 168-175.
- Dillard, C. B. (2006). *On spiritual strivings: transforming an African American woman's academic life*. New York: State University of New York Press. 118 p.
- Geikina, L. (2013). *Mācīties būt...un dzīvot kopā! Reliģiskā izglītība valsts skolās: Latvijas un Eiropas pieredze*. Rīga: SIA „Izdevniecība drukātava”.
- Hamilton, D. M., & Jackson, M. H. (1998). Spiritual development: Paths and processes. *Journal Of Instructional Psychology*, 25 (4), 262.
- Līdums, G. (2011). *Dievs spogulī: refleksijas par dievlīdzību un tās praktisko nozīmi teoloģijā* (God in the Mirror: Reflections on the Godlikeness and its Practical Significance in Theology). Rīga: Biedrība Agape LV.
- Love, P., & Talbot, D. (1999). Defining Spiritual Development: a Missing Consideration for Student Affairs. *NASPA Journal*, 32 (1), 361-375.
- McClendon, A. (2012). Defining the Role of the Bible in Spirituality: „Three Degrees of Spirituality” in American Culture. *Journal of Spiritual Formation & Soul Care*, Vol. 5, No. 2, 207-225.
- Miller, J. P. (2005). *Holistic Learning and Spirituality in Education: Breaking New Ground*. Albany: State University of New York Press.
- Myers, J. E., & Sweeney, T. J. (2008). Wellness Counseling: The Evidence Base for Practice. *Journal of Counseling & Development*, 86 (4), 482-493.
- Nucho, A. O., & Vidnere, M. (2003). *Intervēšanas prasme*. Rīga: „Izdevniecība RaKa”. 85 lpp.
- Tālberga, G., & Fernāte, A. (2016). Spirituality in Sport – a Biblical Perspective. *LASE Journal of Sport Science*. Vol. 7, Nr. 2, 72-92.
- Tisdell, E. J. (2001). Spirituality in Adult and Higher Education. *ERIC Digest*. ED459370.
- Valbis, J. (2005). *Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums* (Pupil's Personal Development - The Ultimate Goal of Education). Rīga: Zvaigzne ABC.